

# oud broek.nl

MEI 2011

- 
- *De Veenarbeider waakt*
  - *Van Zanen (96) weet alles nog*
  - *Stroppers slaags met veldwachter*

Op de voorpagina het beeld van veenarbeider Arie Stolk, gemaakt door Heleen Levano.

Cor van Zanen (96) herinnert zich zijn levensloop als de dag van gisteren



## COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Dick Broeder	Voorzitter	<a href="mailto:d.broeder@hetnet.nl">d.broeder@hetnet.nl</a>	020-4033032
Vacant	Secretaris	<a href="mailto:atsiedrijver@zonnet.nl">atsiedrijver@zonnet.nl</a>	020-4031201
Atsie Drijver	Penningmeester Collectie	<a href="mailto:atsiedrijver@zonnet.nl">atsiedrijver@zonnet.nl</a>	020-4031201
Jan Maars	Projecten, Rondleidingen, Collectie	<a href="mailto:j.maars@planet.nl">j.maars@planet.nl</a>	020-4031118 06-53923773
Aagje Bruijn	Collectie	<a href="mailto:jj.wortel@hetnet.nl">jj.wortel@hetnet.nl</a>	020-4031216
Ron Baltussen	Beschermd dorpsgezicht	<a href="mailto:ronbaltussen@hetnet.nl">ronbaltussen@hetnet.nl</a>	020-4033714
Frouke Wieringa	Broeker Bijdragen	<a href="mailto:brawier@xs4all.nl">brawier@xs4all.nl</a>	020-4031858

Medewerkers: Nico Merkelijn, Studio Hans Mulder, Hanneke de Wit, Adrie Beunder, Hillebrand Kuypers, Stephanie Kaars, Ria Houweling (Waterland in Beeld) en Studio Arnold van der Zee.

**Correspondentieadres:** Vereniging Oud Broek in Waterland, Buitenweeren 17,  
1151 BE Broek in Waterland

E-mail: [info@oudbroek.nl](mailto:info@oudbroek.nl) • <http://www.oudbroek.nl> • Rabobank: 31.07.02.194

## ‘Om kwart over vier op om te melken - en dan viel ik tijdens het sommetjesmaken in slaap’

*Hij is van 1915; onlangs is Cor van Zanen 96 geworden. Toen hij zeven was, kwam hij met zijn ouders en zijn twaalf jaar oudere zus Grietje in Broek in Waterland wonen. “Vanuit onze boerderij zag je Watergang liggen en keek je tot aan de Zaan.” Het is de boerderij die u, als u bij de Woudweeren linksaf slaat, rechts een eindje van de weg af ziet liggen. Wilt u weten hoe het was toen de familie Van Zanen er woonde, dan moet u alle woonarken weg denken - daarover horen we zometeen meer.*

Vader had een klein melkveebedrijf met een stuk of twaalf koeien, moeder hielp mee. “Hij leverde de melk voor acht cent de liter aan Jan Bont, een van de dertig melkboeren hier, die de melk in een boot naar Amsterdam brachten. De melkboeren roomden de melk af om boter en kaas te kunnen maken. Ze wisten precies wie van de veehouders de vetste melk had.”

Toen hij elf was, wilde Cor van Zanen leren melken. “Om kwart over vier stond ik op. Kinderarbeid, zou je tegenwoordig zeggen, ja, maar als je als zoon niet meehielp, moest je vader nog vroeger uit bed.” Op school viel hij in slaap tijdens het sommetjesmaken. “Dan vroeg de meester, die uit Den Haag kwam en niks wist van het boerenbedrijf, hoe laat ik naar bed was gegaan. Om acht uur, meester, antwoordde ik.” De volgende dag zat Cor weer te dommelen. “Toen vroeg de meester hoe laat ik was opgestaan. Tja, om kwart over vier dus.”

We spreken Cor van Zanen in zijn woning aan de Draai, waar hij alweer zeventien jaar woont. Eerst met zijn tweede vrouw, Eegje Schouten, en sinds zij overleed, alleen. "Met mijn eerste vrouw, Annie Doets, ben ik 32 jaar getrouwd geweest, en met mijn tweede vrouw net zo lang, ook weer 32 jaar," zegt hij. Ook hier is het uitzicht prachtig, over de weilanden ver weg tot Monnickendam.

Van Zanen herinnert zich zijn levensloop als de dag van gisteren. Hij was een van de oprichters van SDOB, onze voetbalclub die zich Sterk Door Onderling Begrip noemt. "Ik was een snelle linksbuiten," vertelt Cor. Hij zat ook op sportvereniging Sparta. "Ik liep het hardst van allemaal." Verder was hij goed in schaatsen en heeft hij aan zweefvliegen gedaan.



Annie van Zanen-Doets zit de koeien te melken

Cor van Zanen had zeeman willen worden, maar zijn vader had hem nodig in het bedrijf. "Zo ging dat toen," zegt hij.

Annie Doets kwam uit Kwadijk; Van Zanen wist bij het eerste oogcontact al, dat zij 'de ware' was. "Destijds ging je uit met een groepje vrienden en dan ontmoette je de meisjes die met hun vriendinnen op stap waren. Je bestelde een fles wijn voor de hele kring en zo werd het gezellig." Hij trouwde nog voor de oorlog met Annie Doets. "Ze was de dochter van een timmerman; mijn vader vond dat ik beter met een boerendochter kon trouwen. Ze had twee linkerhanden, maar toen ik een keer goed ziek was, zat ze nog diezelfde avond de koeien te melken," vertelt Cor. Ze woonden in een arbeidershuisje 'dat twee gulden huur deed'.

### Mobilisatie

Tijdens de mobilisatie werd Cor opgeroepen. "Mijn vrouw kreeg van de Staat twintig gulden in de week." Toen hij in militaire dienst was, een paar jaar eerder, heeft hij nog wachtgelopen bij Paleis Noordeinde. "Brr, wat een kou. Je kreeg 98 cent in de week."

Hij lag in Deest in het land van Maas en Waal, een verlenging van de Grebbeberglijn. "Als 's nachts het alarm afging, moesten wij de stellingen in. Het was onze taak de aftocht van de jongens op de Grebbeberg te dekken. Tot de laatste man hebben wij de Grebbeberg verdedigd, zelfs nadat generaal Winkelman, zonder dat wij dat wisten, zich allang had overgegeven." Zij vochten met aftandse wapens. "Ik had een geweer uit 1896 waarvan de loop was uitgesleten." Van Zanen werd krijgsgevangen gemaakt en op een trein gezet, die hem via Osnabrück naar Nieuw Brandenburg bracht. "Twee dagen en nachten stonden we in die trein. U kunt zich voorstellen wat voor stinkende boel dat was." In Brandenburg kwamen ze terecht in een kamp waarin al duizenden Polen zaten en waarin behalve zo'n achtduizend Nederlanders ook Fransen en Belgen werden gestopt.

Na drie maanden kamp werd Van Zanen aan het werk gezet. Hij moest helpen bij het maken van kindermeel. "We sliepen in houten kribben zonder dekens." Op een ochtend moest hij aantreden: er was een mededeling binnengekomen, dat de Führer had besloten 'het broedervolk naar huis te sturen'.



"Intussen had Annie bericht gekregen, dat ik was overleden. Dat kwam doordat mijn jasje, waarin mijn zakboekje zat, over een gewonde soldaat was gelegd, die later is overleden. Daags voordat ik thuiskwam, kreeg mijn vrouw bericht dat ik nog leefde. Die eerste nacht dat ik weer thuis was, hebben we alleen maar gehuild. Van onze ploeg van honderdvijftig man die op de Grebbeberg hebben gevochten, zijn er 86 daar begraven."

### Woonark

De volgende dag zat hij om half vijf alweer onder de koeien, vertelt Van Zanen. "Niet veel later zijn mijn ouders verhuisd en hebben wij het boerenbedrijfje overgenomen." Er zat een enorme lap grond bij, die zich uitstreckte tot de Broeker Vaart. "Op een gegeven moment kwamen twee vrouwen bij me, die huilend vroegen of ze hun woonark aan mijn erf mochten aanleggen, want zij moesten weg van hun ligplek. Vraag maar aan de burgemeester of hij het goed vindt, adviseerde ik hun."

Zo gezegd zo gedaan. "Burgemeester Te Boekhorst vond het prima. Broek in Waterland had destijds 1800 inwoners; met wat arken erbij zou het dorp gemakkelijk de tweeduizend halen. Meer inwoners betekende meer salaris voor de burgemeester."

Van Zanen kreeg de vergunning om woonarken te laten aanleggen aan de Broekermeerdijk. "Het was daar weggespoeld land, dus eerst moest de vaart worden uitgegraven. Ook moest een weggetje worden aangelegd; dat is gedaan met driehonderd auto's puin van de winkel van C&A aan het Damrak, die toen door brand was verwoest. In mijn land is toen ook nog een nieuwe sloot gegraven."

Cor vertelt dat hij de ligplaatsen verhuurde; een arkenbouwer uit Zaandam bouwde de arken. "Van die arkenbouwer kreeg ik tienduizenden guldens, waarmee ik een deel van de schulden die ik had gemaakt, kon aflossen. Ik heb er ook voor moeten zorgen, dat de arken water en licht kregen, want de provincie weigerde dat te doen."

Zo'n ligplaats, vertelt Van Zanen, bracht destijds twaalf-, dertienduizend gulden op. "Tegenwoordig betalen ze tweehonderdduizend euro, alleen voor de grond."

Zijn tweede vrouw, Eegje Schouten, heeft hij via via leren kennen. "Weer was het liefde op het eerste gezicht. Tien jaar terug is ze overleden." Het leven-alleen bevalt Cor niet. "Dan denk ik: als je zo lang samen bent geweest, zou Onze Lieve Heer als hij de één haalt, ook de ander moeten halen."

Het gebeurde bijna honderddertig jaar geleden. Aagje Bruijn trof het bericht aan tijdens haar zoektocht door kranten, die door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag op het internet zijn gezet.

Let u eens op de lengte van de zin en kijkt u eens wanneer er eindelijk een . (punt) staat!

*Vissers (of stropers?) slaags met veldwachter op het Havenrak*

## JAN SCHAAP: 'LAAT LOS OF IK SLA JE DOOD'

Op den 23sten dezer zullen voor het gerechtshof te Amsterdam terecht staan, Kobus Geugjes, oud 36 jaren, visscher en Jan Schaap, oud 23 jaren, visschersknecht, beiden geboren en wonende te Ijp (gemeente Ipendam) ter zake; dat zij in den nacht van 30 op 31 januari 1882 te ruim 11 uren, tezamen en in vereniging een zogenaamd lens of stroopnet, waarvan de mazen der vleugels niet grooter waren dan 25 millimeters, zijnde een verboden vischtuig in het water genaamd het havenrak, toebehorende aan en gelegen in de gemeente Broek in Waterland, ten einde daarmede visch te bemachtigen, te water hebben gebracht en daarmede gevischt hebben en toen zij door den rijksveldwachter opziener der jacht en visscherij P.B. op de daad betrappt werden en deze, ten einde hunne namen te vernemen, van uit zijn schuitje het schuitje waarin zij gezeten waren, vastgreep, Schaap den rijksveldwachter toegevoegd heeft: "laat los of ik sla je dood", en Geugjes, toen de rijksveldwachter daarop een revolver te voorschijn bracht, de beide handen van de veldwachter gegrepen hem het pistool ontrukte en hem, niettegenstaande den geboden wederstand, met verwonding van diens been en verscheuring van diens broek, gewelddadig uit diens schuitje getrokken en met het doel hem te verdrinken, te water geworpen en tot tweemaal toe ondergeduwd heeft, terwijl Schaap inmiddels met het kennelijke doel redding onmogelijk te maken, het schuitje van den veldwachter wegduwde en Geugjes zeide: "snijd de lijn los, laat de donder verzuipen, vooruit!" in welchen toelag om den veldwachter van het leeven te berooven zij

echter niet geslaagd zijn, daar het dezen nog gelukt is zijn schuitje te bereiken; welke feiten bij het slot der akte van beschuldiging zijn gekwalificeerd; van een door uiterlijk bedrijf geblekene tot een begin van uitvoering overgeslagene, slechts door toevallige en van des daders wil onafhankelijke omstandigheden niet tot een voltooid misdrijf aangegroeide poging tot manslag, voorafgegaan door een wanbedrijf van vischen bij nacht met verboden vischtuig en met feitelijken wederstand tegen een bedienend beambte en strekkende om de ontdekking en bestraffing van dat wanbedrijf te voorkomen.

De beschuldigten hebben het verboden vischen erkend doch ontkennen het overige hun ten laste gelegde.

Als verdedigers zijn hun toegevoegd de advocaten mrs H.L. Drucker en A.H. van Nierop.

*Uit: Algemeen Handelsblad van 28 mei 1882*

### MELKOORLOG

In Wijde Wormer en Broek in Waterland is een melkoorlog uitgebroken tusschen de boeren en de coöp. melkinrichting in Wormerveer. De boeren vragen 18ct per liter, de inrichting wil er 16 betalen. Gister is er geen melk afgeleverd. Te Oostzaan is de melkprijs van 18 tot 21 ct. gestegen.

*Uit: Voorwaarts, sociaal democratisch dagblad van 6 oktober 1921*

## 'We knuffelden tegen de leuning van de Galggouwse ophaalbrug'

*Sientje Kaars-Stolk, geboren en getogen Broeker, vertelde in het najaar van 2010 over haar jeugd aan de Galggouw, waar zij nu nog steeds woont. Hieronder volgt het tweede deel van het interview dat haar kleindochter Stephanie met haar hield. Sientje was veertien jaar, toen zij plotseling niet meer naar de huishoudschool in Amsterdam-Noord kon.*



Sientje: "Waarom ik na anderhalf jaar ineens met de huishoudschool moest stoppen? Dat kwam doordat de tram niet langer reed, vanwege de oorlog. Ik kon niet meer van Broek naar Amsterdam-Noord komen en mocht voortaan thuisblijven. Ik was veertien en mijn moeder vond het wel gezellig. Volgens mij vond ik het zelf ook niet zo erg.

Af en toe hielp ik bij gezinnen die een extra handje konden gebruiken. Toen moeder Vos bijvoorbeeld 'open benen' had, hielp ik daar een tijdje in huis. In Monnickendam was een dominee die om hulp verlegen zat; daar heb ik halve dagen geholpen met het huishouden. Op mijn ploffiets ging ik heen en weer. Later heb ik ook nog bij dokter Parree gewerkt; ik verstelde bijvoorbeeld kleding. De dokter moest er natuurlijk netjes bijlopen. Het liefst wilde ik in een winkel in Amsterdam werken, maar dat mocht niet van mijn moeder. Ik moest wel in de buurt blijven.

's Middags naaide ik samen met mijn moeder. We gebruikten stoffen, die we op bonnen hadden gekocht. Ik had wel kijk op naaien, al zeg ik het zelf. Ik heb ook op de naaischool gezeten in Monnickendam. Een middag per week kreeg ik daar met mijn vriendinnen les. We letten goed op, maar deden tegelijkertijd niets anders dan lachen. Met het helpen bij gezinnen verdiende ik een rijksdaalder in de week. Dat geld wilde ik opsparen om een trapnaaimachine van te kopen. Die hadden ze op de huishoudschool en ik vond ze prachtig. Maar het is er nooit van gekomen om er zo eentje aan te schaffen.

Van de brug aan de Galggouw weet ik nog dat ik, als ik uit mijn werk kwam, om half één, vaak moest wachten omdat-ie open stond. Dan werd ik geholpen door welwillende bakkeschippers die mijn fiets naar de overkant brachten. Zelf ging ik er over de sluisdeuren achteraan."

### Knuffelen

"Via het gezin van die dominee in Monnickendam waar ik werkte, hoorde ik voor het eerst over de jongen die later mijn man zou worden: Dirk Kaars. De dominee en zijn gezin waren vrienden van de familie Kaars. Ik hoorde de verhalen over Dirk. Als verzetswerker in Amsterdam was hij verraden en naar een werkkamp in Duitsland gestuurd. Op een gegeven moment waren we bevrijd en kwamen steeds meer jongens uit Duitsland terug. Maar Dirk liet op zich wachten. Tot ik opving dat hij toch was teruggekomen, op de fiets nota bene!

Op catechisatie in Monnickendam zagen we elkaar voor het eerst. Ik was vijftien en zo verlegen, ik durfde geen mond open te doen. Dirk vroeg of hij aan het einde een stukje met me mee

mocht lopen, als ik naar huis fietste. Ik knikte maar een beetje. Er was ook nog een andere jongen die met mij mee wilde lopen, maar die kwam uit Broek, dus dat was eigenlijk logischer. Toch dacht ik: ik hoop maar dat Dirk Kaars als eerste achter me aan komt. Hoe verklaar je dat, hoe verklaar je vlinders? Ik weet het niet, maar dat is verliefdheid, liefde.

Aan het einde van de avond pakte ik mijn fiets en ging stiekem weg. En ja hoor: Dirk kwam achter me aan. Hij zei later tegen me: 'Wat zie je er jofel uit!' Dat compliment heeft zo'n indruk gemaakt, van het een kwam toen het ander. Er waren bevrijdingsfeesten die zomer van '45 en wij hosten door de straten.

Toen het herfst werd, zeiden mijn ouders dat het afgelopen moest zijn, want eigenlijk was ik nog veel te jong voor al dat gefeest en gescharrel. Dirk was een paar jaar ouder en hij had in Duitsland al het een en ander meegemaakt. Toch bleven we elkaar zien; daar maakten mijn ouders gelukkig geen probleem van. Achteraf denk ik dat het scheelde, dat ze via via wisten uit wat voor nest hij kwam. Dat was nog best belangrijk.

In onze verkeringstijd, ik was zeventien of achttien, knuffelden Dirk en ik bij het afscheid nemen tegen de leuning van de Galgouwse ophaalbrug."

### **Galgouw 398**

"In 1951 ben ik met Dirk getrouwd en daarna zijn we in het huis getrokken waar ik nog steeds woon. Galgouw 398 was het toen, de nummering was iets veranderd. Mijn ome Jan en tante Riek waren hier alweer een tijdje uit. In de oorlog heeft er zelfs nog een Amsterdams gezin gewoond en later heeft een andere broer van mijn vader het gehuurd. Vervolgens heeft mijn opoe hier gewoond, want mijn opa was overleden en opoe vond haar oude huis te groot voor haar alleen.

Mijn vader had inmiddels zijn eigen huis gekocht. Vraag me niet hoe, want mijn ouders waren zeker niet rijk. Maar ze draaiden elke cent om en de prijzen waren natuurlijk veel lager dan nu. Ome Jaap Koning, een zwager van mijn vader, had dit huis gekocht en opoe huurde het van hem. Het had trouwens nog heel wat voeten in de aarde om voor elkaar te krijgen dat wij erin konden. Officieel mocht je je als getrouwd stel namelijk alleen inschrijven in de gemeente waar de man vandaan kwam. Dirk kwam uit Monnickendam, dus konden we alleen daar terecht. Maar we wilden aan de Galgouw wonen. We hebben toen een gemeen trucje uitgehaald en zijn bij opoe ingetrokken. Dat wil zeggen: opoe ging vaak logeren bij een van haar dochters in Katwoude, dus Dirk en ik hadden meestal het rijk alleen. Het huis stond alleen op opoe's naam. Later hebben wij het zelf kunnen kopen van ome Jaap Koning."

### **Tachtig jaar**

"Uiteindelijk hebben Dirk en ik in dit huis drie kinderen gekregen: Dirk, Arie en Linda. In de loop van de tijd veranderde er best veel in de straat. Er reden steeds zwaardere auto's langs en de Galgouw werd geasfalteerd. De huisnummering veranderde, men ging per straat tellen. Zo werd dit de Galgouw nummer 10.

De kijk op dit deel van het dorp is langzaam veranderd: het werd steeds minder achtergebleven gebied, maar juist een gewilde plek om te wonen. Dirk en ik hebben dan ook nooit overwogen om te verhuizen, we vonden het hier heerlijk. Later kregen we vijf kleinkinderen, die groeiden ook allemaal aan de Galgouw op. In 2003 is Dirk helaas overleden, maar ook daarna kwam het niet in mij op om hier weg te gaan. Inmiddels heb ik zelfs een achterkleindochter waar ik zo trots als een pauw op ben."

### **Beeld van mijn vader**

"Al 81 jaar woon ik aan de Galgouw. Nog steeds geniet ik van mijn weidse uitzicht en het licht dat door de ramen naar binnen valt; ik heb aan twee kanten ramen. Ik kijk uit op de weilanden en zie elke dag verschillende vogels. Tegenwoordig heet het hier zelfs Broek-Zuid, dat klinkt nog netter dan Noord, haha.



Dinsdag 19 april mocht ik met Prins Willem-Alexander het beeld 'de veenarbeider' onthullen. Dit beeld is gemaakt naar aanleiding van een foto van mijn vader, Arie Stolk, die jarenlang veenarbeider was op de Volgermeer, toen dat nog een veenderij was.

Van tevoren wist ik niet zo goed wat ik moest verwachten van de onthullingshandeling. In ieder geval gaf ik mijn kleinzoon opdracht om mijn grasveld te maaien en mijn kleindochter om de ramen van mijn huis te lappen, want er komt tenslotte niet elke dag koninklijk bezoek naar Broek. Het werd echt een geweldige dag. De sfeer was heel relaxed en ik mocht inderdaad samen met de prins het beeld onthullen. Ieder trokken we aan één kant aan een rood-wit-blauw lint; ik heb het lint zelfs mee naar huis gekregen. Toen ik even wankelde, pakte de prins me bij de arm.

En vandaag, een dag later, staan we samen in allerlei kranten. Ik hou niet per se van in het middelpunt van de belangstelling staan en heb dit ook niet zelf opgezocht, maar nu ik dit dan toch heb meegemaakt, vond ik het een fantastische belevenis."

*Stephanie Kaars*

---

*Nog één keer nieuws (maar nu heel oud nieuws) over de lantaarns in Broek in Waterland.*

### **WEG MET DE PETROLEUM- STRAATVERLICHTING**

Te Broek in Waterland heeft wegens het invoeren van het elektrisch licht, de petroleumstraatverlichting afgedaan, meldt het Nieuws van den dag op 14 november 1914. De oude massief hardstenen lantaarnpalen worden allengs uit den grond genomen en bij partijtjes te gelde gemaakt. Voor oudheid liefhebbers hebben ze de meeste waarde. Het gewicht van elk dier palen is om en bij de 1000 K.G. De heer van Engelenburg, gemeente-secretaris ter plaatse, heeft er een als aandenken in zijn tuin

doen plaatsen, en de heer Korthals Altes, lid der Prov. Staten heeft er ook eenige aangekocht. De palen dateren vermoedelijk van het jaar 1785. In de 'Geschiedenis van Broek in Waterland' door W. van Engelenburg, uitgave de Erven F. Bohn te Haarlem, lezen we althans het volgende:

'Den 26en November 1785 ontving het dorp van wijlen mevrouw Geertje Pols een legaat van f 40.000,00. In datzelfde jaar werd besloten ter meerdere veiligheid lantaarns in het dorp te plaatsen, welke des winters bij donkere maan zouden branden'.

*Uit Nieuws van den Dag, 14-11-1914*

## VOLGERMEERPOLDERFEEST



Eindelijk is het zover: u mag de Volgermeer weer in. Verdwenen is het bord 'verboden toegang, chemisch afval'. Komend uit Broek in Waterland gaat u de nieuwe Veenderijbrug (cadeau van Amsterdam) over, dan linksaf langs het beeld De Veenarbeider (cadeau van Burgerkomitee Volgermeer), gemaakt door Heleen Levano.

Samen met Sientje Kaars-Stolk, die al sinds haar geboorte (81 jaar geleden) aan de Galgouw woont, onthulde prins Willem-Alexander dinsdag 19 april het beeld. Daarmee werd de Volgermeer als nieuw natuur- en recreatiegebied geopend. De Volgermeer, Amsterdams grondgebied, groeide vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw van Veenderij Zunderdorp uit tot de grootste stortplaats in Nederland met het allergiftigste afval uit de chemische industrie.

In 1980 werden de eerste vaten gif ontdekt, afkomstig van Philips Duphar. Zwarte metalen, PAK's, chloor- en andere benzenen - alles

kwam in de Volgermeer terecht. "Er werden zelfs ontbladeringsmiddelen gestort, die werden gebruikt tijdens de Vietnamoorlog," herinnerde voormalig burgemeester van Broek in Waterland Jan Koppenaar zich. Hij was een van de sprekers tijdens de feestelijke openingsbijeenkomst voor alle omwonenden, vrijdag 22 april, in een tent in de Volgermeer. Koppenaar sprak van roerige tijden, waarin actievoerders de brug in de N247 onklaar maakten, zodat deze niet omhoog kon. De bakkenboten die het gif vervoerden, konden er niet onderdoor. Amsterdam wist van geen wijken: het gif werd nog enkele dagen in kleine sleepbootjes naar de Volgermeer gebracht.

Kort na de ontdekking van de vaten gif in maart 1980 werd het Burgerkomitee Volgermeer opgericht. Mede dankzij deze actiegroep kwam begin 1981 een einde aan de gifstort. Vele jaren van felle strijd volgden: de Volgermeer moest worden schoongemaakt

- maar hoe en door wie? Na twee decennia werd een oplossing gevonden, waarin ieder een zich kon vinden. De giftige massa is ingepakt in meerdere lagen schone grond en speciaal folie.

Voor het 'gezicht' van het Burgerkomitee, Goof Buijs, was de bijeenkomst in de tent - en na de toespraken op een buitenterras - extra feestelijk. Buijs werd, wegens zijn verdiensten voor de Volgermeer en een hele reeks ander vrijwilligerswerk, benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Loco burgemeester Bert Schalkwijk spelde hem de versierselen op.

Nadat hij de eerste reeks van vele felicitaties in ontvangst had genomen, ging Buijs even op de rand van het podium zitten om wat vragen van Oud Broek.nl te beantwoorden. Nee, zei hij, hij had absoluut geen weet gehad van het feit dat hij tot ridder zou worden benoemd. Gelukkig, voegde hij eraan toe, 'had hij niet een nieuw overhemd gekocht'.

Wanneer, vroegen we, had de omslag plaatsgehad? Wanneer wist het Burgerkomitee dat

het goed zou komen? "Een jaar of tien geleden," antwoordde Buijs. "We besloten toen niet te zeer op onze strepen te blijven staan, maar de dialoog aan te gaan. We hebben al die jaren geloofd dat een goede oplossing zou worden gevonden."

In de methode van isolatie van de giftige massa, waarvoor is gekozen, kan het Burgerkomitee zich vinden. "Maar we kijken vooruit, we blijven alert. In de Volgermeer is een nieuwe techniek toegepast; we volgen nauwgezet hoe die uitpakt." Het Burgerkomitee is niet klaar, van op-de-lauweren-rusten is geen sprake. Bij de ingang van de tent stond dan ook een collectebus.

Is Goof ook benieuwd naar wat er op het gebied van groen en vogels in het nieuwe natuurgebied gaat gebeuren? "Ik kan niet wachten," zei Buijs, "morgenochtend stap ik meteen op de fiets. Het lijkt me heerlijk om goed rond te kijken en daarna de veranderingen zo veel mogelijk bij te houden."

*Hanneke de Wit*

## KIKKERS IN BROEK IN WATERLAND



Burgemeester Te Boekhorst met zonen Rinus en Cornelis op vangst naar de ideale springers. Een mooi stukje (Noord-) Hollands werk....

## VEEPEST, VIJAND VAN DEN DAG

Purmerend, 18 Jan. De wijze, waarop de veepest, achtereenvolgens in twee gemeenten in onze nabijheid zich geopenbaard heeft, is opmerkelijk genoeg om te worden gemeld. Jb. Honig van Zunderdorp had geadviseerd bij het afmaken der beesten van zijn zwager Teunis Boen aldaar; hij begeeft zich daarna ter warschip (logeren) bij zijn broeder Jan Honig te Zuiderwoude en daarna bij Maarten Schreuder te Broek in Waterland, welke beide omstreeks 10 dagen na dat vriendschappelijk bezoek ook door den vijand van den dag bezocht werden. 10 dagen is, gelijk men weet, het gewone tijdperk waarna de besmetting zich openbaart. Nog altijd zijn er die twijfelen aan de overbrenging der smetstof. (N.-H. W.)

*Uit: Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage, 22 januari 1867*

**Willem Vos vertelt ons zijn levensverhaal. Hij is aanbe- land bij het begin van de Tweede Wereldoorlog, die ook aan Broek in Waterland niet voorbijging.**

## **Hout porren, kaarsen maken en tabak snijden**

10 mei 1940 capituleert Nederland voor de Duitse overmacht. De jonge jaren van mijn ouders waren voorgoed voorbij. Op de Wagengouw werd het een zaak van overleven onder het motto: 'Beter een goede buur dan een verre vriend'.

Pa werkte in Amsterdam en was getuige van vervolging en razzia's. Op weg van huis naar werk en vice versa kon je als man opgepakt worden voor tewerkstelling in Duitsland. Vanaf een bepaald moment werd het reizen te gevaarlijk en is hij thuis gebleven. Ma haalde eens in de maand zijn salaris op, tot ook dat ophield. Het geld werd minder waard, de voedselvoorziening stagneerde, de bevolking raakte steeds meer op zichzelf aangewezen.

Mijn ouders beschikten nog niet over een uitgebreid netwerk in en rondom Broek in Waterland; ze maakten zich zorgen over hoe ze de oorlog door moesten komen. Tijdens het melkhalen bij Aadje Kool in het begin van de oorlog klaagde pa dat hij zijn jongens toch geen gras kon voeren. Het antwoord van Aadje was nuchter; hij wees pa de weg in de oorlogseconomie. 'Nee Kees, mensen kunnen geen gras eten, maar konijnen wel en geslachte konijnen kan je om de Noord ruilen voor aardappelen en graan. En jij heb verstand van tabak'. Pa had zeker verstand van tabak en hij bezat ook al een paar konijnen en kippen. Samen met Sjaak Wilders - en de goede raad van Jaap Beets, die timmerman was - zijn ze konijnenhokken gaan timmeren. Nog voor het nijpend werd, hadden ze overschotten voor de ruilhandel. Pa plantte tabak en ver- sneed het deze tot pruim- en pijptabak.

### **Eerste herinneringen**

Het zal de winter van 1942 - 1943 zijn geweest, dat mijn geheugen begon te werken. Zoals het ochtend wordt met vage beelden en geluiden, plots gemarkeerd door een glasheldere gebeurtenis. Ik herinner mij die avond als gisteravond. We zaten in de geblindeerde voorkamer, bij het schemerlicht van één kaars. Het was gezellig met elkaar, maar je kon weinig ondernemen. Ik vond het leuk om met de vlam van de kaars te spelen. Door voorzichtig te blazen, bewogen de schaduwen op de wanden. Soms waagde je te veel of dwaalde je aandacht af en blies je de kaars per ongeluk uit. Dan zaten we in het donker, alleen het schuifje van de asla wierp nog wat licht op de vloer. Lucifers waren schaars, met een klein spaantje van het brandhout werd de kaars weer aangestoken.

Ik was al een paar keer gemaand om te stoppen. Toen het die avond weer gebeurde, werd het ma te veel, ze pakte me ruw bij mijn arm en zette me buiten op de stoep: "Zo jij komt er voorlopig niet meer in." Boem! De deur sloeg dicht.

Het was een heldere avond; de maan scheen en het was koud. Ik zette het op een brullen, zó hard dat buurvrouw Veen naar buiten kwam, zich door de struiken van de erfscheiding boog en vroeg: "Wim, jongetje, wat is er aan de hand?" Ik antwoordde huilend en hortend: "Ik mag



nooit meer naar binnen." Buurvrouw: "Nou, dat zal wel loslopen hoor." Door haar zwarte kle- ding zag ik alleen haar gezicht. Door het vertrouwde beeld van ons erf in het maanlicht en de troostende woorden van buurvrouw stopte ik met huilen. Binnen waren de gemoederen ook weer bedaard, ik mocht er weer in.

Misschien niet zo'n leuke start, maar die eerste beelden staan nog steeds op mijn netvlies. Die minuten buiten met voldoende zuurstof, in het magische licht van de maan, het bleke gezicht van buurvrouw door de kale struiken, als een sprekende lampion. Het gevoel van buitengesloten zijn werd ruimschoots goedge maakt.

### **Schippersfamilies**

Al vanaf het begin van de oorlog waren op de Wagengouw schippersfamilies komen wonen; hun schepen waren door de bezetter in beslag genomen. De schepen werden gevorderd voor oorlogsdoeleinden of om te worden omgebouwd tot landingsvaartuigen voor de grote invasie in Engeland.

Ik herinner mij schippersnamen als Wigmans, Bonis, Koops en Bos. De familie Bos heb ik aan de hand van mijn vader zien komen, ik schat de zomer van 1943. Zij kwamen van Amsterdam in de volgboot aan, een zwarte ijzeren vlet met een wrikdol in het spiegeltje en nopjes op de plechten of drijfkasten. De boot was diep geladen met scheepsinventaris en huisraad, schipper Piet Bos zat op de riemen, Kobus en Beb zaten tussen de spullen. Mevrouw Bos en dochter Gré kwamen iets later met de tram. De familie Bos kwam naast ons wonen. De buurt hielp met lossen en verhuizen, een paar dagen later is Bos met een paar mannen nog naar Amsterdam geweest om een lier en luiken op te halen.

De schippers brachten ook hun vaardighe- den mee, vooral buurman Piet Bos. Als er een technisch probleem was losten de schippers het op en daarbij hadden we Hulleman de smid. Piet Bos bouwde een handgraan- molen.



### **Hout zoeken**

In de vooroorlogse vuilnisputten in de veen- derij zochten de mannen en jongens naar brandhout en ander bruikbaar materiaal. Pa ging hout porren, zoals wij het noemden, met een buurman of met broer Kees en Piet Stolk. Een enkele keer mochten Johan en ik mee; ik herinner me de plekken nog goed. Eerst baanden we ons een weg door brandnetels, riet en wilgenroos, tot we bij een moeras kwamen. In die sompige grond moest je goed opletten waar je liep, anders zakte je met veel geborrel door de golvende bovenlaag en voelde je de kille modder, met daaronder allerlei enge oneffenheden van de oude vuilnisbelt.

Eenmaal terplekke porden pa en de jongens met pikhaken in de moerassen. Door het moeras- gas kwamen de roestkleurige brokken soms spontaan bovendrijven. Zo nu en dan vonden ze ook stukken hout zo groot als turven, die brandden als fakkels. Ma noemde ze vuurdivels.

Later kwam ik erachter, dat die blokken ooit waren gebruikt voor vloeren van machinefa- brieken. Door het jarenlang absorberen van vet en olie waren ze super brandbaar. Als er met de pikhaken voldoende hout was opgehaald, werd het naar de boot gebracht en naar huis

vervoerd. Tussen de schuur en het huis werd het hout rechtop gezet. Als het voldoende was gedroogd, werd het gezaagd en tot brandhout en aanmaakhout gehakt.

Een bijzondere houtput die ik mij herinner, was een vrij groot moeras tussen oude vuilnishopen. Aan de rand was een koepelvormige bult van asfaltpapier waar je droog op kon zitten. Eenmaal op de vaste bult hoefde je niet meer op te letten. Met een stokje kon je de ronde vorm onder het oppervlak volgen. Om ons heen bloeide het moeras. Met pollen pitrus, lisdodde, wilgenroos, rietstroken en de gele lis met donkergroene zaaddozen. De sfeer werd versterkt door de geur van het open moeras en de geurende planten met dansende vlinders, libellen en bijen. Tegen, op en over de ons omringende oude vuilnishopen groeiden brandnetels, vlierstruiken en zag je de rode bessen van het bitterzoet. Naarmate mijn verbeelding zich meer ontwikkelde, speelde in mijn gedachten de fantasie dat onder het moeras een verzonken beschaving was, met de asfaltbult als het topje van een koepelvormig dak. Later heb ik nog tevergeefs naar die mysterieuze plek gezocht, maar het geheim was onder het oppervlak verdwenen.

### Kaarsen maken

Op en rondom de oude belten werd ook gezocht naar brokken was van oude reclamepoppen om kaarsen van te maken. Ze lagen er in behoorlijke hoeveelheden. Zelfs na oorlog vond ik ze nog. Was bleef drijven: als het had gewaaid en je liep de kanten langs, dan kon je de was vinden. Van oude katoenen zeilen werden de pitten gevlochten. Piet Bos had een paar rekjes gemaakt, waar je de pitten in kon hangen. De was werd buiten in een oude wasketel gesmolten, en op een laag vuurtje vloeibaar gehouden. De was mocht niet te heet zijn, anders duurde het kaarsenmaken te lang. Door regelmatig dopen en ophalen, kreeg je vanzelf kaarsen. Ik hoor de kaarsen nog rammelen op het aanrecht.

Brandhout, turf en de overproductie van kaarsen, werden geruild voor eten. De vetketel ging de hele buurt langs en ik trok mee. Het was leuk om erbij te zijn. Rondom de kaarsenproductie heerste een gezellige sfeer. Zodra ergens een nuttig vuurtje brandt, zoeken mensen elkaar op. Zo was het vroeger, zo is het nog.

Mijn broer Kees had een systeem van kaarsenmaken ontwikkeld waarbij hij gebruikmaakte van isolatiepotten uit de elektriciteitsmasten. Hij spande de pitten en goot de cilindervormige openingen vol. Door de enigszins tapse openingen en de krimp kwamen de kaarsen er makkelijk uit.

### Bloedarmoede

In die tijd was ik al minder beweeglijk en kouwelijk; zonder dat iemand het merkte had ik bloedarmoede gekregen, een typische oorlogskwaal. De ziekte ging voor mij gepaard met angst en lusteloosheid. Naarmate de oorlog vorderde, werd het erger. Ik kreeg angstdromen, soms gilte ik de buurt wakker. Overdag had ik het altijd koud en maakte een suffe en een beetje een achterlijke indruk.

De symptomen werden uitgelegd als karaktereigenschappen. Mijn ouders spraken in mijn bijzijn openlijk hun twijfel uit over mijn geestelijke vermogens, alsof ik de dingen niet begreep. "Ma, die halvegare zit alweer te snurken," was een veel gehoorde kreet in ons gezin. De oorlog en de bloedarmoede hebben mijn leven in grote mate bepaald. Vanaf het moment dat mijn herinnering begon te werken, heb ik lopen kleumen en gruwen van alles wat met kou, sneeuw en ijs te maken had. Ik wist niet beter; ik groeide ermee op.

*Willem Vos*

## Nieuwe banken

Ik hoop dat u is opgevallen, dat ons dorp is verrijkt met vijf nieuwe banken. Het bestuur van onze vereniging voelde zich vanaf het begin niet echt happy met de zogenaamde 'parkbank' in onze dorpskern. Vooral aan het Havenrak was het echt geen gezicht. Na overleg met de Gemeente kwamen wij overeen, dat Vereniging Oud Broek in Waterland met een voorstel zou komen om een aantal banken door een meer in ons dorp passend soort te vervangen. Na enkele brochures te hebben aangevraagd en te hebben bekeken, zijn afgelopen najaar Jan Maars en ondergetekende een middag eropuit getrokken om in Zaanstad, Muiden en Edam banken te bekijken en uit te proberen.



Opmerkelijk was dat onze aanwezigheid (wij liepen daar met onder meer een rolmaat) de nodige aandacht trok. Het bankje moest in ieder geval lekker zitten. Het hoefde niet erg breed te zijn, want meestal zitten er niet meer dan twee mensen op. Verder moest de bank onderhoudsvriendelijk zijn en bovendien was de prijs belangrijk.

Uiteindelijk hebben wij gekozen voor model 'Carabas' van fabrikant Gardeluxe uit Weerseloo. Drie banken zijn geplaatst aan het Havenrak, één bij de kerk aan het Dee, en de vijfde bij de Zuidebrug tegenover de galerie van Elly Koot. Wij hopen komende jaren meer bankjes te vervangen en enkele op nieuwe plekken te plaatsen.

Gemeente Waterland, bedankt voor de fijne samenwerking in deze.

*Dick Broeder, voorzitter*

---

## BINNENLANDSCHE BERIGTEN (in Waterland), den 16 October

Wij hebben heden ochtend het geluk gehad, Z.M. den KEIZER en KONING, onzen doorluchtigen Souverein, in ons dorp te zien. Z.M. werd ontvangen door den maire, deszelfs adjuncten en door de municipalen raad; bij zijn intogt in ons dorp stonden twaalf jonge dochters geschaard, te midden van welke Hoogstdezelve doorging, en die den weg met bloemen bestrooiden. Na de kerk bezigtigd te hebben begaf Z.M. zich naar het huis van den maire, alwaar Hoogstdezelve de ververschingen die hem deze aanbood, wel geliefde aan te nemen. Vervolgens deed Z.M. eene wandeling door ons dorp. Des namiddags hadden we insgelijks het geluk, H.M. DE KEIZERIN te zien aankomen, welke ons alsmede met hare doorluchtige tegenwoordigheid kwam vereeren. H.M. M.M. zijn, zoo bij derzelver komst als bij hun vertrek, met de teekenen van de levendigste veugde onthaald, door de tallooze menigte, die zich op hunnen weg bevond.

*Uit de Courier d'Amsterdam, 26-10-1811*





